

**YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLAR SIYOSIY MADANIYATINI
YUKSALTIRISHNING MA'RIFIY STRATEGIYALARI VA
INSTITUTIONAL ISTIQBOLLARI**

Ruzmetova Dilbar

Alfraganus universiteti Ijtimoiy fanlar kafedrasi professori v.b.

Yangi O'zbekistonda yoshlarning siyosiy madaniyatini yuksaltirish masalasi fuqarolik mas'uliyati, davlat va jamiyat o'rtasidagi muloqot hamda jamoat manfaatlarini anglash bilan uzviy bog'liqdir. Siyosiy jarayonlar haqidagi axborotning ko'payishi o'z-o'zidan ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantirmaydi. Buning uchun yosh inson axborotni tushunishi, uning ishonchliligini baholashi, huquq va majburiyatlarini bilishi hamda jamoat masalalarini muhokama qilish tajribasiga ega bo'lishi zarur. Shu sabab siyosiy madaniyatni rivojlantirish strategiyasining markazida bilimni mas'uliyatli ishtirok bilan bog'lash vazifasi turishi lozim.

Mazkur maqolada yoshlar siyosiy madaniyati siyosiy institutlar haqidagi bilim, jamoat manfaatlariga munosabat, fikrlar xilma-xilligini qabul qilish va qonuniy ishtirok ko'nikmalarining birligi sifatida talqin qilinadi. Tahlilning maqsadi siyosiy ma'rifat, ochiq muloqot va amaliy ishtirok o'rtasidagi bog'lanishni tushuntirish hamda ularni rivojlantirish yo'nalishlarini taklif etishdir. Maqola normativ hujjatlar va xalqaro ta'lim materiallarining tushunchaviy-qiyosiy tahliliga asoslanadi. Unda yangi sotsiologik so'rov o'tkazilmagan; bildirilayotgan takliflar amaliy samaradorligi tajribada tekshirilishi lozim bo'lgan nazariy xulosalardir.

“Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida”gi Qonunda ochiqlik va shaffoflik, yoshlarning davlat siyosatini ro'yobga chiqarishdagi ishtiroki, tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash hamda kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik asosiy prinsiplar qatorida belgilangan [1, 4-modda]. Bu qoidalar siyosiy madaniyatni shakllantirishning huquqiy yo'nalishini anglashga yordam beradi. Muallif talqinida, ularni ta'lim va ma'rifiy faoliyatga tatbiq etish yoshlarni tayyor xulosalarni qabul

qiluvchi auditoriya sifatida ko'rish bilan cheklanmasligi kerak. Ularning savol berishi, dalil talab qilishi va ijtimoiy tashabbuslarini ifodalashi uchun sharoit yaratish ham zarur.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 20-apreldagi PF-66-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Yangi O'zbekiston yoshlari — 2030" strategiyasida yoshlar siyosatida ochiqlik va ishtirok etish mexanizmlarini kuchaytirish hamda yoshlar bilan muloqotni kengaytirish ustuvor yo'nalish sifatida ko'rsatilgan [2]. Mazkur yo'nalish siyosiy madaniyat masalasini amaliy muloqot bilan bog'lash uchun asos yaratadi. Biroq strategiyada maqsadning belgilanishi uning barcha hudud va muassasalarda bir xil natija berganini anglatmaydi. Natijani baholash uchun ishtirok imkoniyatlari, takliflarning ko'rib chiqilishi va javoblarning asoslanganligi alohida o'rganilishi kerak.

Siyosiy madaniyatning bilimga oid jihati shaxsning davlat organlari vakolatlari, qaror qabul qilish tartibi va fuqarolik ishtiroki shakllarini tushunishida namoyon bo'ladi. Qadriyatlarga oid jihati adolat, inson qadr-qimmati, mas'uliyat va o'zaro hurmatga munosabatni qamrab oladi. Amaliy jihati esa muammoni aniqlash, fikrini dalillash, boshqalarni tinglash va umumiy yechim izlash ko'nikmalarida ko'rinadi. Ushbu jihatlarni bir-biridan ajratish siyosiy savodxonlik bilan siyosiy yetuklikni tenglashtirishga olib kelishi mumkin. Masalan, qonun nomlarini bilish muhokamada o'zga fikrga hurmat bilan yondashish ko'nikmasining shakllanganini hali bildirmaydi.

Siyosiy ma'rifatning ta'limiy vazifasi mazkur bog'liqlikni amalda qaror toptirishdan iborat. UNESCOning global fuqarolik ta'limiga oid qo'llanmasi fuqarolik ta'limini rasmiy va norasmiy ta'lim tizimlariga kiritish uchun pedagogik yo'nalish beradi [3]. O'zbekiston sharoitida bu yondashuvdan foydalanish milliy tarix, huquqiy muhit va mahalliy jamoalar tajribasini hisobga olishni talab qiladi. Muallif taklifiga ko'ra, mashg'ulotlar mavhum tushunchalarni yodlash bilan cheklanmay, talabalarga tanish jamoat masalalarini tahlil qilishga yo'naltirilishi maqsadga muvofiq. Bunda hech bir partiyaviy qarash o'quv natijasining majburiy mezon sifatida qo'yilmasligi kerak.

Siyosiy madaniyatni targ'ib qilish ham ma'rifiy muloqot tamoyiliga tayanishi lozim. Bu yerda targ'ibot tushunchasi bir tomonlama ishontirishdan kengroq ma'noda, tekshiriladigan axborotni tushunarli yetkazish va savollarga asoslangan javob berish sifatida qo'llanmoqda. Ma'ruzachi bildirgan fikrning manbasini ko'rsatishi, fakt bilan bahoni farqlashi va noaniq masalalarni ochiq tan olishi ishonchli muloqot uchun muhimdir. Tanqidiy savolning mavjudligi tarbiyaviy ishning muvaffaqiyatsizligi sifatida baholanmasligi kerak. Aksincha, dalilga asoslangan savol masalaning anglanayotganidan dalolat berishi mumkin.

Raqamli axborot muhiti bu vazifani murakkablashtiradi. Qisqa xabar, sarlavha yoki videoparcha siyosiy voqeaning to'liq mazmunini bermasligi mumkin. UNESCO media va axborot savodxonligini ta'lim, yoshlar siyosati hamda raqamli transformatsiya bilan bog'laydi; uning ta'lim resurslari dezinformatsiya, raqamli fuqarolik va sun'iy intellekt bilan bog'liq masalalarni ham qamrab oladi [4]. Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, siyosiy ma'rifat mashg'ulotlarida xabarning muallifi, sanasi, dastlabki manbasi va daliliy asosini tekshirish amaliyotini qo'llash taklif etiladi. Axborotni tekshirish tayyor xulosani takrorlashga qaraganda ko'proq mustaqil fikrlashni talab qiladi.

Shu bilan birga, raqamli faollikni siyosiy madaniyatning bevosita o'lchovi deb qabul qilish to'g'ri emas. Materialni ko'rish, ulashish yoki unga munosabat bildirish turli motivlarga ega bo'lishi mumkin. Ommaviylik ko'rsatkichi mazmunning ishonchliligini ham, foydalanuvchining uni tushunganini ham tasdiqlamaydi. Shuning uchun ma'rifiy loyihaning natijasini baholashda auditoriya qamrovi bilan birga, manbani tekshirish, qarama-qarshi dalillarni solishtirish va xulosa sababini izohlash ko'nikmalariga e'tibor qaratish zarur. Bu mezonlar ta'limiy baholashga xizmat qilishi, shaxsning siyosiy qarashini nazorat qilish vositasiga aylanmasligi lozim.

Institutsional jihatdan asosiy masala yoshlar fikrining qarorlar muhokamasiga qanday kirib borishidir. BMTning yoshlar ishtirokiga oid materiallarida mazmunli ishtirok hamda avlodlararo hamkorlikni kuchaytirish masalasi ilgari suriladi [5]. Mazkur tamoyilni mahalliy amaliyotga moslashtirish

uchun maslahatlashuvdan oldin muhokama mavzusi va chegaralari tushuntirilishi, takliflarni bildirish usuli qulay bo'lishi, yakunda esa ular qanday ko'rib chiqilgani ma'lum qilinishi lozim. Barcha takliflarning qabul qilinishi shart emas. Muhimi, qabul qilish yoki rad etish sababi asoslanishi va ishtirokchilar uchun tushunarli bo'lishidir.

Oliy ta'lim muassasalari bunday tajribani rivojlantirish uchun muhim muhit bo'la oladi. Talabalar vakilligi, ochiq muhokamalar va jamoaviy loyihalar ta'limiy vazifa bilan uyg'unlashtirilganda siyosiy madaniyat amaliy munosabatlarda shakllanishi mumkin. Buning uchun vakillikning kimlar fikrini ifodalashi, muhokama natijasi qayerda qayd etilishi va mas'ul shaxslar qanday javob berishi aniq bo'lishi zarur. Faqat faol talabalarni jalb etish boshqa guruhlar ehtiyojlarini ko'rinmas holga keltirishi mumkin. Ishtirok usullarining turlicha bo'lishi ochiq yig'ilishda gapirishga qiynaladigan yoshlarning ham fikrini eshitishga yordam beradi.

Yoshlar siyosiy madaniyatini yuksaltirishning istiqbolli strategiyasi o'zaro bog'liq uch vazifani qamrab olishi mumkin: bilim va axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish, xavfsiz hamda hurmatga asoslangan muhokama muhitini yaratish, tashabbusga javob beradigan institutsional tartibni yo'lga qo'yish. Bu muallif taklif etayotgan tahliliy model bo'lib, uning tarkibiy qismlari bir-birini to'ldiradi. Bilim mavjud, lekin fikr bildirish imkoniyati cheklangan sharoitda ishtirok susayishi mumkin. Ishtirok kanali mavjud, ammo asoslangan javob bo'lmasa, muloqot rasmiy jarayonga aylanish xavfi saqlanadi.

Strategiyani baholashda o'tkazilgan tadbirlar soni tashkiliy ko'rsatkich sifatida saqlanishi mumkin, biroq u yakuniy natija o'rnini bosmasligi kerak. Ta'limiy natijalar vaziyatli topshiriqlar yordamida, muloqot sifati esa takliflarga javoblarning aniqligi va muhokama tartibining tushunarliliigi orqali baholanishi mumkin. Ishtirokchilarning fikrini o'rganishda ixtiyoriylik, anonimlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish talablariga rioya etish zarur. Olingan ma'lumotlar siyosiy moyillik bo'yicha saralash uchun emas, ta'lim va muloqot sharoitlarini yaxshilash uchun ishlatilishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekistonda yoshlar siyosiy madaniyatini yuksaltirish ma'rifiy faoliyat bilan institutsional tajribaning uyg'unligini talab qiladi. Siyosiy bilim, axborotga tanqidiy munosabat, o'zaro hurmat va mas'uliyatli ishtirok birgalikda rivojlantirilganda fuqarolik pozitsiyasining ongli shakllanishi uchun sharoit kengayadi. Istiqboldagi ustuvor vazifa ma'rifiy ishlarning mazmunini real jamoat masalalari bilan bog'lash va yoshlar tashabbuslariga tushunarli qayta aloqa berishdir. Taklif etilgan yondashuvning samaradorligini turli ta'lim muassasalari va mahalliy jamoalarda qiyosiy tadqiqotlar orqali tekshirish uning amaliy chegaralarini aniqlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. 14.09.2016, O'RQ-406-son. – URL: <https://lex.uz/docs/-3026246> (Murojaat sanasi: 15.10.2026).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston yoshlari — 2030" strategiyasini tasdiqlash hamda yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risidagi Farmoni. 20.04.2026, PF-66-son. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/-8155028> (Murojaat sanasi: 15.10.2026).
3. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. – Paris: UNESCO, 2015. – URL: <https://www.unesco.org/en/articles/global-citizenship-education-topics-and-learning-objectives> (Murojaat sanasi: 15.10.2026).
4. UNESCO. Media and Information Literacy for Global Communication and Learning. – URL: <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy/global-communication-learning> (Murojaat sanasi: 15.10.2026).
5. United Nations. Our Common Agenda. Policy Brief 3: Meaningful Youth Engagement in Policymaking and Decision-making Processes. – April 2023. – URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4009368> (Murojaat sanasi: 15.10.2026).